

АНАЛІЗ КРЕДИТОСПРОМОЖНОСТІ КОРПОРАТИВНИХ КЛІЄНТІВ БАНКУ В КОНТЕКСТІ УПРАВЛІННЯ КРЕДИТНИМИ РИЗИКАМИ

Анотація. Подано порівняльний аналіз методик оцінки кредитоспроможності позичальника відповідно до чинного Положення "Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банку" № 23 від 25.01.2012 року та № 279, який втратив чинність. Спираючись на дані нормативно-правові документи, було визначено клас позичальника та подано ряд нововведень Положення № 23.

Аннотация. Представлен сравнительный анализ методик оценки кредитоспособности заемщика в соответствии с действующим Положением "О порядке формирования и использования резерва для возмещения возможных потерь по кредитным операциям банка" № 23 от 25.01.2012 года и потерявшим силу № 279. Опираясь на данные нормативно-правовые документы, был определен класс заемщика и представлен ряд нововведений Положения № 23.

Annotation The article presents a comparative analysis of the methods of assessing the creditworthiness of the borrower in accordance with the current Regulation "On the formation and use of reserves for possible losses on credit operations of the bank" No. 23 of 25.01.2012, and No. 279 losing force. Based on the data of legal documents the class of borrowers was identified and a number of innovations for Regulation No. 23 were presented.

Ключові слова: кредитний ризик, оцінка кредитоспроможності позичальника, клас позичальника.

Кредити є одним із найбільш прибуткових банківських активів, адже формують найбільшу частину доходів банку. Але, як правило, висока дохідність супроводжується значним підвищенням ризиком, тому кредитні операції і залишаються найбільш ризиковою складовою активів банку. На сучасному етапі розвитку актуальним є аналіз та управління кредитним ризиком з метою його мінімізації, де одним із найважливіших інструментів виступає оцінка кредитоспроможності позичальника, адже від неї залежить рішення про надання кредиту та про можливий його обсяг.

Проблема оцінки кредитоспроможності є об'єктом дослідження багатьох вчених, серед яких можна виділити таких відомих економістів, як: Бордюг В. В., Васильчук С. В., Прохорова Ю. В., Калмикова О. А., Шило Ж. С. та ін.

Метою роботи є вдосконалення кредитоспроможності корпоративних клієнтів банку в контексті управління кредитними ризиками.

Укладання кредитної угоди вимагає від фахівця банку ретельного аналізу кредитоспроможності потенційного позичальника. Від рівня та якості проведеного спеціалістами аналізу залежить своєчасність або ж несвоєчасність повернення позики. Збереженість основної суми боргу є одним із головних принципів, який завжди має дотримуватись при здійсненні банком позичкової операції. Тому оцінка платоспроможності потенційного позичальника є актуальною, адже складає одним із найважливіх етапів процесу кредитування [1, с. 80].

Кредитна діяльність банку завжди пов'язана з ризиком невиконання позичальником умов кредитного договору, зокрема: порушення строків погашення позичкових коштів; несплати відсотків кредитом; неповернення основної суми боргу.

Оцінка кредитоспроможності клієнтів банку має ґрунтуватися на певних умовах, котрими передбачається: забезпечення її достовірності шляхом використання всіх необхідних інформаційних даних, визначення широкого кола показників, які всебічно характеризують діяльність позичальника, диференційований підхід до оцінки кредитоспроможності щодо кожної групи позичальників при наданні їм різних видів кредитів, забезпечення поточної та прогнозованої оцінки кредитоспроможності клієнтів, використання сучасних наукових методів, моделей, зарубіжного досвіду і вітчизняної практики проведення такої оцінки, залучення у разі необхідності висококваліфікованих експертів, упровадження сучасних інноваційних технологій оцінювання тощо [2, с. 113].

Інформаційною базою, покликаною забезпечити процес оцінки кредитоспроможності клієнтів банку, можуть бути матеріали, отримані безпосередньо від позичальника (його звітність), кредитна історія підприємства; відомості, які при необхідності можуть бути одержані із зовнішнього оточення клієнта (постачальників, кредиторів, покупців продукції, обслуговуючих банків).

Методики аналізу і система показників кредитоспроможності потенційного позичальника, що використовуються банками, досить різноманітні, але всі вони опираються на вимоги Положення "Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків".

До 25.01.2012 року діяло Положення "Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків" № 279 та виступало основним нормативно-правовим актом, щодо формування резервів за активними операціями, але воно все одно не відповідало вимогам Міжнародних стандартів фінансової звітності. Виходячи з цього, НБУ розробило нове Положення "Про порядок формування та використання

яким змінюються вимоги НБУ до формування резервів за кредитними операціями та підходи до оцінки фінансового стану позичальника.

Отже, для надання кредиту банк повинен визначати кредитоспроможність позичальника на підставі затвердженої методики оцінки його фінансового стану. Якщо брати до уваги Положення № 279, то оцінка кредитоспроможності позичальника опирається на визначення класу позичальника за результатами оцінки його фінансового стану, визначається також стан обслуговування боргу та категорія кредитної операції [3]. Згідно із Положенням № 23, фінансовий стан боржника оцінюється шляхом розрахунку інтегрального показника, за результатом чого визначається клас позичальника з урахуванням розміру підприємства та виду його економічної діяльності. Далі зазначається стан обслуговування боргу, а вже потім розраховується резерв за кредитною операцією [4].

Оскільки, важливою складовою в оцінці кредитоспроможності позичальника-юридичної особи є управління кредитним ризиком комерційного банку, то на прикладі корпоративних клієнтів ПАТ "Укрсоцбанк": ЗАТ "Креатив" та ПАТ "Азот" слід порівняти стару та нову методику згідно із Положенням № 23 та Положенням № 279.

Варто здійснити оцінку фінансового стану позичальника згідно з Положенням "Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банку" від 25.01.2012 року № 23 шляхом розрахунку інтегрального показника фінансового стану боржника-юридичної особи (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Дані для розрахунку інтегрального показника

Фінансовий коефіцієнт	Назва підприємства	
	ПАТ "Креатив"	ПАТ "Азот"
	2011 рік	
1. K1 – коефіцієнт покриття (ліквідність третього ступеня)	6,01	0,58
2. K2 – проміжний коефіцієнт покриття	0,72	0,24
3. K3 – коефіцієнт фінансової незалежності	0,27	0,26
4. K4 – коефіцієнт покриття необоротних активів власним капіталом	2,77	0,44
5. K5 – коефіцієнт рентабельності власного капіталу	1,74	-0,03
6. K6 – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від операційної діяльності (ЕВІТ)	0,24	0,002
7. K7 – коефіцієнт рентабельності продажу за фінансовими результатами від звичайної діяльності (ЕВІТДА)	0,03	-0,03
8. K8 – коефіцієнт рентабельності активів за чистим прибутком	0,11	-0,05
9. K9 – коефіцієнт оборотності оборотних активів	0,82	3,17
10. K10 – коефіцієнт оборотності позичкового капіталу за фінансовими результатами від звичайної діяльності (ЕВІТДА)	0,04	0,07

Таблиця 2

Визначення інтегрального показника та класу боржника-юридичної особи

Назва підприємства	Вид економічної діяльності за КВЕД	Величина підприємства	Формула розрахунку інтегрального показника	Значення інтегрального показника	Клас боржника
1. ЗАТ "Креатив"	Переробна промисловість	Велике підприємство	$Z = 0,95 \times K3 + 0,03 \times K4 + 1,1 \times K6 + 1,4 \times K7 + 3,1 \times K8 + 0,04 \times K9 + 0,03 \times K10 - 0,45$	0,34	Клас 4
2. ПАТ "Азот"				-0,25	Клас 6

За результатами проведених розрахунків можна зробити висновок, що інтегральний показник ЗАТ "Креатив" склав 0,34, а ПАТ "Азот" – 0,25. Згідно з галузевою приналежністю обидва підприємства займаються переробною промисловістю, то клас боржника визначається як 4 та 6 відповідно.

Необхідно проаналізувати кредитоспроможність позичальника-юридичної особи відповідно до Положення "Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків" № 279, зробивши оцінку фінансового стану ПАТ "Азот" та ПАТ "Креатив". Дані розрахованих фінансових показників наведено у табл. 3.

Показники оцінки фінансового стану позичальника

Показник	ПАТ "Азот"			ПАТ "Креатив"		
	2010	2011	2011 /2010	2010	2011	2011 /2010
1. Коефіцієнт миттєвої ліквідності (К1)	0,05	0,01	27,31	0,01	0,65	6014,22
2. Коефіцієнт поточної ліквідності (К2)	0,09	0,03	33,11	0,70	1,29	183,86
3. Коефіцієнт загальної ліквідності (К3)	0,96	0,58	60,50	3,74	6,01	160,72
4. Коефіцієнт маневреності власних коштів (К4)	-0,20	-1,27	623,38	0,84	0,64	76,22
5. Коефіцієнт незалежності (К5)	1,71	2,79	163,40	2,64	2,65	100,42
6. Рентабельність активів (К6)	-0,05	-0,04	80,38	0,12	0,09	77,37
7. Рентабельність продажу (К7)	-0,03	-0,04	134,85	0,10	0,09	85,97

На підставі проведеного фінансового аналізу ПАТ "Азот" та ПАТ "Креатив" слід розрахувати рейтинговий показник фінансового стану, що наведено у табл. 4.

Таблиця 4

Рейтинговий показник фінансового стану підприємства

Назва показника	Теоретичне значення	Вагоме значення показника	Розрахункове значення	З урахуванням вагомості
ПАТ "Азот"				
Показники платоспроможності. Вагомий коефіцієнт – 5				
К1	≥ 0,2	6	0,03	0,18
К2	≥ 0,5	7	0,06	0,42
К3	≥ 2,0	3	0,77	2,31
Разом з урахуванням вагомості				14,55
Показники фінансової стійкості. Вагомий коефіцієнт – 3				
К4	≥ 0,5	6	Менше 0	-
К5	≤ 1,0	5	2,25	11,25
Разом з урахуванням вагомості				33,75
Показники надійності і ділової активності. Вагомий коефіцієнт – 2				
К6	0,1 зростання	2	Менше 0	-
К7	0,1 зростання	2	Менше 0	-
Разом з урахуванням вагомості				-
Усього				48,3
ПАТ "Креатив"				
Показники платоспроможності. Вагомий коефіцієнт – 5				
К1	≥ 0,2	6	0,33	1,98
К2	≥ 0,5	7	0,995	6,965
К3	≥ 2,0	3	4,88	14,64
Разом з урахуванням вагомості				117,93
Показники фінансової стійкості. Вагомий коефіцієнт – 3				
К4	≥ 0,5	6	0,74	4,44
К5	≤ 1,0	5	2,65	13,25
Разом з урахуванням вагомості				53,07
Показники надійності і ділової активності. Вагомий коефіцієнт – 3				
К6	0,1 зростання	2	0,11	0,22
К7	0,1 зростання	2	0,19	0,38
Разом з урахуванням вагомості				3,6
Усього				174,6

Слід визначити клас позичальника відповідно до рейтингової шкали, що наведено у табл. 5.

Таблиця 5

Рейтингова шкала для визначення класу позичальника

Значення показника	Клас позичальника
--------------------	-------------------

Понад 200	А
Від 160 до 200	Б
Від 135 до 160	В
Від 110 до 135	Г
Менше 110	Д

Виходячи із визначеного, ПАТ "Креатив" слід віднести до класу Б, а ПАТ "Азот" до класу Д.

Клас позичальника Б – фінансова діяльність позичальника цієї категорії близька за характеристиками до класу А, але ймовірність підтримування її на цьому рівні протягом тривалого часу є низькою.

Клас позичальника Д – фінансова діяльність незадовільна і є збитковою; показники не відповідають установленим значенням, кредитна операція не забезпечена ліквідною заставою (або безумовною гарантією), ймовірності виконання зобов'язань позичальником/контрагентом банку практично немає.

Після оцінки кредитоспроможності позичальника за двома методиками ПАТ "Креатив" є більш привабливим для співпраці з банком. ПАТ "Азот" має незадовільне фінансове становище, тобто його кредитування несе більший ризик для банку.

Отже, зміна нормативного регулювання дає банкам змогу більш детально та якісно оцінювати фінансовий стан позичальника та зменшити при цьому ризик неповернення кредиту. Якщо співставити обидві методики оцінки кредитоспроможності позичальника, то можна виділити ряд нововведень Положення № 23:

1. Розширено показники фінансового стану позичальника-юридичної особи, враховано галузеві складові, що сприяє поглибленню аналізу та отриманню об'єктивнішої інформації про фінансовий стан позичальника.

2. Вдосконалено методологію оцінки фінансового стану позичальника – юридичної особи шляхом застосування математичної моделі для розрахунку показників їх платоспроможності з урахуванням виду економічної діяльності позичальника та розміру бізнесу.

3. Кількість класів розширено до дев'яти, а забезпечення незалежно від рівня ліквідності поділяється на чотири групи.

Наук. керівн. Смоляк В. А.

Література: 1. Прохорова Ю. В. Проблеми оцінки кредитоспроможності позичальника в Україні та шляхи їх подолання / Ю. В. Прохорова, О. А. Калмикова // Економіка і управління. – 2012. – № 3 – С. 79–86. 2. Бордюг В. В. Теоретичні основи оцінки кредитоспроможності позичальника банку / В. В. Бордюг // Вісник університету банківської справи НБУ. – 2010. – № 13. – С. 112–115. 3. Про порядок формування та використання резерву для відшкодування можливих втрат за кредитними операціями банків : Постанова Правління НБУ від 06.07.2000 р. № 279 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0474-00>. 4. Про порядок формування та використання банками України резервів для відшкодування можливих втрат за активними банківськими операціями : Постанова Правління НБУ від 25.01.2012 р. № 23 (зі змінами та доповненнями) [Електронний ресурс]. – Режим доступу : <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/z0231-12>. 5. Васильчук С. В. Оцінка кредитоспроможності позичальника як один із методів забезпечення економічної безпеки банку / С. В. Васильчук // Науковий вісник НЛТУ України. – Вип. 22.1. – 2011. – С. 154–161. 6. Шило Ж. С. Проблеми оцінки кредитоспроможності корпоративних клієнтів банку / Ж. С. Шило // Випуск XVII. – № 4. – 2011: Серія: "Зайнятність та соціальна інфраструктура" [Текст]. – Луцьк : Надтир'я. – С. 154–163.